

Tarih ve Günce

Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi
Journal of Atatürk and the History of Turkish Republic
Sayı: 6 (2020 Kış), ss. 263-266.

Geliş Tarihi: 30 Ocak 2020

Kabul Tarihi: 31 Ocak 2020

Kitap Tanıtımı/Book Review

İzzet Öztoprak, Atatürk Orman Çiftliği'nin Tarihi, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2006, 199 sayfa, ISBN: 975-16-1846-0.

Eren BALEVİ*

Türk İnkılap Tarihi üzerinde pek çok eser vermiş olan yazar, Atatürk Orman Çiftliği hakkında klasik bir yapıtı literatürümüze kazandırmıştır. Kitabın isminin çekici olmamasına karşın, satırlarında yazarının heyecanını hissedebiliyoruz. Oldukça akıcı bir üslupla yazılan eser, bilgi ve yorum alanında da doygunluk sağlıyor.

Öztoprak önsözde kitabı yazma amacını belirtir. Ona göre bir kurum tarihi yazmak; o kurumun tanıtılmasını, o kurumun ilgilendiği konular bakımından bir ülkenin gelişmesini izlemeyi ve ulusal bilinç ve ortak kültürel değerlerin yükseltilmesi sağlar. Buna ek olarak yazar çocukluğunun Ankara'da geçmesi dolayısıyla özel ilgi duyarken Atatürk Orman Çiftliği hakkındaki bir takım iddialara cevap vermek istemektedir.

Kitap giriş, 5 tane bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünün başlığı "Cumhuriyet Döneminde Tarımın Genel Görüntüsü"dür ve kısa bir panorama sunulmaktadır. Tarım arazilerinin köylü ve büyük toprak sahipleri arasındaki ölçsüz dağılımından traktör mevcudiyetine kadar rahatsız edici bir tablo sunar. Bununla beraber inandırıcı kaynaklardan kısa vadedeki olumlu

* Uzman, balevi.eren@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6123-9638.

değişimi gözler önüne serer. Diğer taraftan ürün bazlı ithalat ve ihracat oranlarını verir.

Ayrıca Aşar vergisinin kaldırılmasının bir yandan kapitalizm bağlamında diğer yandan da hem vergi veren hem de devlet maliyesi açısından değerlendirir. Aynı şekilde zirai birliklerin kuruluşundan ve Ziraat Bankası'nın faaliyetlerinden söz eder. Bu önemli konuları işleyen giriş bölümü yalnızca 4 sayfadır. Derinleştirilmesi daha faydalı olabilirdi.

Birinci Bölüm "Atatürk, Tarım ve Toprak" başlığını taşır. İsminden de anlaşılabilceği gibi Atatürk'ün tarımla ilgili düşüncelerine yer ayırır. Türkiye'nin ekonomisi ciddi boyutlarda tarıma dayalı bir ülke oluşu vurgulanır. Bu durum Atatürk'ün *"Memleketimiz şu iki şeyin memleketidir: Asker ve çiftçi. İyi çiftçi yetiştirdik. Çünkü topraklarımız çoktur. İyi asker yetiştirdik. Çünkü o topraklara kasteden düşmanlar fazladır."* sözleriyle desteklenir. Bunun dışında Atatürk'ün ziraat politikasından bahsedilir.

Üçüncü Bölüm, Atatürk Orman Çiftliği arazisinin satın alınmasıyla ilgilidir. Bu iki kısımda incelenir. Birincisi, arazinin satın alınışını ve büyüklüğünü inceler. Arazinin kaç dönüm olduğu konusunda çeşitli bilgiler ortaya atılmıştır. Yazar yaptığı tartışmanın sonunda ulaştığı sonuca göre arazi 102.000 ile 120.000 dönüm arasındadır.

Bu bölümün ikinci kısmı ise sermayenin kaynağı hakkındadır. Sermaye hakkındaki iddialara cevap arzusu hemen fark edilir. Aynı şekilde bu kısmın nispeten uzunluğu da bu görüşü doğrular. Paranın kaynağı ayrıntılı biçimde verilir. Bu bilgi ilk kez bu çalışmada ortaya konmuştur

Üçüncü Bölümde Atatürk Orman Çiftliği'nin kuruluşu ve yapılanması incelenir. Çiftliğin kuruluş nedeni kısır ve verimsiz topraklarda doğa ile mücadele ederek insan azim ve himmetinin neler yapabileceğini ortaya koymak, bilimsel tarımcılıkla tarımın her alanında uygulamalara girilerek halka ve devlet kuruluşlarına örnek olmaktır. Bunların yanında makineli tarımın yapılması ve teşviki, tohum ıslahı ve dağıtılması, sütçülük ve konservecilik yapılması ve ziraat makinist ve tamirci yetiştirmektir.

Atatürk Orman Çiftliği denilince akla gelen ilk anekdot muhtemelen arazilerin seçimi hakkındadır. Çiftliğin arazisini seçmekle görevlendirilen uzmanlardan biri o zamanları anlatırken Ankara'nın nasıl yaşanmaz bir yer

olduğunu betimlemesi, Atatürk'ün ortaya attığı araziye karşı ise hiçbir şekilde uygun bir seçim olmayacağına dair itirazı sıkça söylenegelmiştir. Yazar da bu anektoda yer verir ve bunu Çiftliğin kuruluşundaki amacının ne denli derin olduğunu, insan ile toprak arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkiden doğan beraberliği işleyerek delil gösterir.

Dördüncü Bölümde Atatürk Orman Çiftliği'nin faaliyetlerinden bahsedilmiştir. Ekilen ağaçlar, sayıları ve özellikleriyle birlikte verilmiştir. Devamında alınan araçlar anlatılmıştır. Üretim ürünleri ve miktarları da tablolarla gösterilir. Bilgilerin kesin rakamlarla veriliyor oluşu daha önce belirttiğimiz gibi eserin alanında klasik bir kitap olmasını sağlamıştır. Çiftlikteki mal varlığının ve üretimin hızlı artışı gözler önüne serilmiştir.

Diğer taraftan Atatürk Orman Çiftliğindeki eğitim faaliyetlerine yer verilir: yetiştirilen işçi ve makinistlerden staj yaptırılan Ankara Yüksek Ziraat Mektebi öğrencilerine kadar. Burada da ilk kez eserde yer alan bilgilerle karşılaşılacaktır. Bir diğer ortaya çıkarılmış konu ise 1937'de düzenlenen ve ilk yıl 1000 kadar köyün sorunlarıyla ilgilenen Köylü Kongresidir. Bu kongrenin zamanla tüm köylerle ilgilenmesi tasarlanmış olsa da Atatürk'ün de ölümü dolayısıyla yarım kalmış, hedefine ulaşamamış bir proje olacaktır.

Yazar günümüzde dahi çeşitli zamanlarda gündeme gelen bir başka konuya hızlı giriş yapar. Bu da bira fabrikası konusudur. Biranın yanında soda, buz, malt, gazoz da üretilen bu fabrikanın kuruluş amacı, tarıma katkısı, üretiminin gelişmesi ve ürünlerinin beğeni toplaması anlatılır. Zamanla başka bir gerilimin nedeni olacaktır. Başbakan İsmet İnönü ile Cumhurbaşkanı Genel Sekreteri Hasan Rıza Soyak ve Atatürk Orman Çiftliğinin Müdürü Tahsin Coşkan arasındaki tartışmada bir tarafta Atatürk'tür. Eser; tarafların argümanlarını, aile ilişkilerini ve tavır değişikliklerini karakter saptamalarıyla birleştirip entelektüel keyif alınacak bir süreç içerisinde konuyu irdelemektedir.

Bir diğer ilginç tablo ise 1926 yılından 1953 yılına kadarki Atatürk Orman Çiftliğinin kar ve zarar oranları verilirken ortaya çıkmaktadır.

Beşinci bölümde ise Çiftliğin hazineye *hediye* edilmesi ve bundan sonra Atatürk Orman Çiftliğinin devrinden sonraki dönem incelenmiştir. Atatürk'ün ilk zamanlarındaki devir düşüncelerinden hediye edildiği güne kadar olan fikirleri ve bundan sonraki iddialar gözden geçirilir. İnönü'nün hatıratındaki çiftlikle ilgili anlatılar sağlam argümanlarla eleştirilir. Dahası Atatürk'ün şahsen

parayı önemsemeyen bir insan oluşunu da tatlı bir dille açıklarken İnönü'ye yine çatar.

Her dönem Atatürk Orman Çiftliğinin arazisinden koparılan topraklara ve alınan toprakların yerine başka araziler verileceğine dair sözlerin tutulmayışına ise yazar oldukça sert bir tavır alır. Bundan sorumlu olan çeşitli kamu kurumlarını eleştirir. Yazar bu durumu Atatürk'e ve fikirlerine karşı bir reaksiyon olarak değerlendirip Atatürk Orman Çiftliği'nin aynı amaçlarla devam ettirilmesinin Atatürk'e vefanın bir gereği olduğunu söyler.

Belki de kitapta en zayıf kalan kısım sonuç bölümüdür. Yazar bu bölümde her bir bölümün kısa bir özetini ve değerlendirmesini yapmıştır. Bu durumun bir kısım okurun kolayca kaçmasına neden olacağı aşikârdır.

Yazar Prof. Dr. İzzet Öztoprak, eserinde Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, eski ismiyle Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi ve Tapu, Sicil, Zabıt ve Kayıt Defterlerinden yararlanmıştır. Süreli yayın olarak Ayn Tarihi'nin 2 sayısından ve Ziraat Gazetesi'nin 1 sayısından faydalanmıştır. Bunların yanında 22 tane de kitap kullanılmıştır.

Ayrıca kitabın ekleri çok zengindir. Arşiv belgelerini, tarihi fotoğrafları ve afişleri barındırmaktadır. Şüphesiz arşiv belgelerinin ekte verilmesi yazarın eserine duyduğu güveni göstermektedir. Ayrıca Atatürk Araştırma Merkezi'nden yayınlanmış bir kitap olması da bu güveni desteklemektedir.

Eser başta bir kurumun tarihi olsa da aynı zamanda Atatürk dönemini ve o dönemki ilişkileri, Atatürk ve İnönü ayrılığını, Atatürk'ün ölümünden sonraki değişimi ve Cumhuriyet Tarihinden kesitler sunmaktadır. Bu açıdan ele alındığı takdirde son yüzyılımızı değerlendirenler ile güncel sorunlarımızla ilgilenenler için de rehber niteliğindedir.

Salt tarih yazıcılığı noktasında önemli bir eser olmakla birlikte yazarının temel güdümü olan Atatürk ve Post-Kemalizm tartışmalarına katılma arzusu hâlihazırda saklanmamıştır. Birinci el kaynakların kullanılması ve üretilen argümanların mantıklı ve tutarlı oluşu bize göre bu işte başarılı olunduğuna kanıttır.